Локални дефиниции с помощта на специалните форми let, let* и letrec

Друг типичен начин на употреба на специалната форма *lambda* е свързан с дефинирането на локални променливи.

Пример. Да предположим, че искаме да дефинираме процедура, с чиято помощ се пресмята функцията

$$f(x,y) = x(1+xy)^2 + y(1-y) + (1+xy)(1-y).$$

Ако положим:

$$a = 1 + xy$$

$$b = 1-y,$$

то тази функция може да бъде записана като $f(x,y) = xa^2 + yb + ab$

```
Решение – първи начин:
```

```
(define (f x y)
   (define a (+ 1 (* x y)))
   (define b (-1 y))
   (+ (* x (square a)) (* y b) (* a b)))
  Решение – втори начин:
(define (f \times y)
   ((lambda (a b)
      (+ (* x (square a)) (* y b) (* a b)))
    (+ 1 (* x y))
    (-1y))
```

Специална форма let

Решение – трети начин:

Общ вид на обръщението към *let*:

Семантика:

Всяка променлива (всяко име) **<пром**_i> се свързва с оценката на съответния израз **<изр**_i>. След това изразите от **<тяло>** се оценяват последователно в локалната среда, получена чрез допълване на текущата среда (съществуващата до този момент среда) с новите свързвания. Оценката на последния израз от **<тяло>** се връща като оценка на обръщението към *let*.

Забележка. Обръщението към *let* от посочения общ вид е еквивалентно на

$$((lambda (<пром1> <пром2> ... <промn>) <тяло>) <изр1> <изр2> ... <изрn>)$$

Сравнение между дефинирането на локални променливи чрез специалните форми *define* и *let*

1. При използване на *define* областта на действие на съответните променливи съвпада с <u>цялата среда, в която се изпълнява *define*</u>. Същевременно, при използване на *let* областта на действие на съответните променливи е <u>само тялото на *let*</u>.

```
Например,

(define (f ...)

  (define (g ...) ( ...))

  (define (h ...) ( ... g ...))

  ( ...)
```

е допустима дефиниция, докато

```
(define (f ...)
  (let ([g ...] ...) ( ...))
  (let ([h ...] ...) ( ... g ...))
  ( ...))
```

не се допуска, освен ако няма дефинирано име **g** и в съответната обхващаща (съдържаща обръщението към *let*) среда.

2. Свързването в *let* се извършва едновременно (псевдопаралелно) за всички променливи (имена), докато при *define* (при последователни обръщения към *define*) то става последователно. Тази особеност има значение, ако едни и същи имена (променливи) се срещат на няколко места в свързванията на *let*.

Например, оценката на

```
(define x 2)
(let ([x 3] [y (+ x 2)]) (* x y))
e 12, а не 15.
```

Специална форма let*

За реализация на вложени *let* изрази може да се използва специалната форма *let**.

Общ вид на обръщението към *let**:

Семантика. Оценява се $\langle u3p_1 \rangle$ и $\langle npom_1 \rangle$ се свързва с $[\langle u3p_1 \rangle]$. Оценява се $\langle u3p_2 \rangle$ и $\langle npom_2 \rangle$ се свързва с $[\langle u3p_2 \rangle]$. При това, ако в $\langle u3p_2 \rangle$ се среща $\langle npom_1 \rangle$, при оценяването на $\langle u3p_2 \rangle$ се използва току-що свързаната с $[\langle u3p_1 \rangle]$ оценка на $\langle npom_1 \rangle$. По същия начин се продължава със свързване на следващите локални променливи (имена), докато се достигне до последната (последното). Тогава се оценява $\langle u3p_n \rangle$ и $\langle npom_n \rangle$ се свързва с $[\langle u3p_n \rangle]$. Ако в $\langle u3p_n \rangle$ се срещат някои от имената $\langle npom_i \rangle$, i < n, при оценяването им се използват току-що свързаните с тях оценки. При така получените свързвания се оценява $\langle npom_1 \rangle$.

Следователно, изразът

```
(let* ([< npom_1> < usp_1>]
             [< npom_2 > < usp_2 >]
             ( < npom_n > < nsp_n > )
       <тяло>)
е еквивалентен на
    (let ([<\pi pom_1> < usp_1>])
        (let ([<\pi pom_2> < usp_2>])
            (let ([<\pi pom_n> < usp_n>])
                <тяло>) . . . ))
```

Разликата между *let* и *let** е в начина (реда) на свързване на имената и стойностите на локалните променливи. Докато при *let* свързването е едновременно, при *let** то е последователно.

В предишния пример: оценката на

$$(let* ((x 3) (y (+ x 2))) (* x y))$$

вече ще бъде 15. Нещо повече, ако в предишния пример липсваше първоначалната дефиниция (define x 2), то при изпълнението на следващото обръщение към *let* щеше да се получи грешка, докато обръщението към *let** и в този случай щеше да бъде коректно.

Специална форма letrec

В *let* израза

(let ([<пром> <изр>]) <тяло>)

всички променливи, които се срещат в израза **<изр>** и не са свързани в самия израз **<изр>**, трябва да бъдат свързани извън *let* израза, т.е. в обхващащата (съдържащата) го среда. При оценяването на **<изр>** интерпретаторът търси извън *let* израза свързванията за всички свободни променливи, които се срещат в **<изр>**.

Например, изразът

е **некоректен**, тъй като подчертаното включване на **fact** в него не е свързано извън *let* израза.

Ако искаме да използваме рекурсивна дефиниция в **<изр>** частта на обръщение към специална форма, подобна на *let*, трябва да сме в състояние да преодолеем проблема с несвързаните променливи (имена) от горния пример. Това може да стане с помощта на специалната форма *letrec*. При обръщения към тази специална форма може да се извършват локални свързвания, при които рекурсията е допустима.

Синтаксис на *letrec*:

Тук обаче всяка от променливите <пром₁>, <пром₂>, ... , <пром_n> може да се среща във всеки от изразите <изр₁>, <изр₂>, ... , <изр_n>.

При това тези променливи (имена) се разглеждат като локално дефинираните променливи (имена) **<пром**₁>, **<пром**₂>, ... , **<пром**_n> и следователно е възможно при дефинирането им да се използва рекурсия. С други думи, областта на действие на променливите **<пром**₁>, **<пром**₂>, ... , **<пром**_n> в случая на *letrec* съвпада с **<изр**₁>, **<изр**₂>, ... , **<изр**_n> и **<тяло**>.

Пример 1. Дефиниция на процедура за пресмятане на n! с използване на итеративна помощна (локална) процедура

Пример 2. Описание на косвена рекурсия с помощта на *letrec*

Процедурите като оценки на обръщения към процедури

Пример. Нека разгледаме изречението: "Производната на функцията x^3 е функцията $3x^2$.". То означава, че производната на функцията, чиято стойност в x е x^3 , е друга функция — тази, чиято стойност в x е $3x^2$. Следователно, понятието "производна" може да бъде разглеждано като определен оператор (в математически смисъл), който за дадена функция x връща друга функция x в този смисъл, за да опишем понятието "производна", можем да кажем, че ако x е някаква функция, то производната x е функцията, чиято стойност за всяко число x се получава като

$$Df(x) = \lim_{dx\to 0} \frac{f(x+dx)-f(x)}{dx}.$$

Ако искаме (с известно приближение, като игнорираме означението за граница) да запишем горната формула във вид на дефиниция на процедура на езика Racket, това може да стане по следния начин:

- дясната страна на формулата може да се запише като

```
(lambda (x)
(/ (- (f (+ x dx)) (f x)) dx)),
```

където **dx** е име на променлива, която означава (чиято стойност по идея е) някакво малко положително число;

- цялата формула може да се запише като

Коментар. Така **deriv** е процедура, която има като аргумент процедура (има и още един аргумент - числото **dx**) и която връща като резултат нова процедура - тази, която е дефинирана чрез използвания ламбда израз. Последната процедура, приложена към някакво число x, връща стойността на производната f'(x).

Процедурата **deriv** може да бъде дефинирана също и с използване на локална именувана процедура по следния начин:

Пример за използване на процедурата **deriv**

```
> ((deriv cube 0.001) 5)
75.0150010000255
> ((deriv cube 0.00001) 5)
75.0001499966402
```

В този пример операторът на използваната комбинация също е комбинация, тъй като процедурата, която се прилага към аргумента **5**, е стойността на процедурата **deriv** при аргумент **cube**.

По-сложни примери

Пример 1: Многократно прилагане на функция. Ако f е числова функция и n е естествено число, n-кратното прилагане на f се дефинира като функция, чиято стойност в дадена точка x е равна на $f(f(\dots(f(x))\dots))$.

Да се дефинира процедура от по-висок ред с параметри функция f и естествено число n, която връща като резултат n-кратното прилагане на f.

Пример 2. Дефиниране на функция от по-висок ред, която връща като резултат функция, представляваща приближение на n-тата производна на функцията f при дадено нарастване на аргумента dx.

```
(define (derive f dx)
      (lambda (x) (/ (- (f (+ x dx)) (f x))dx)))

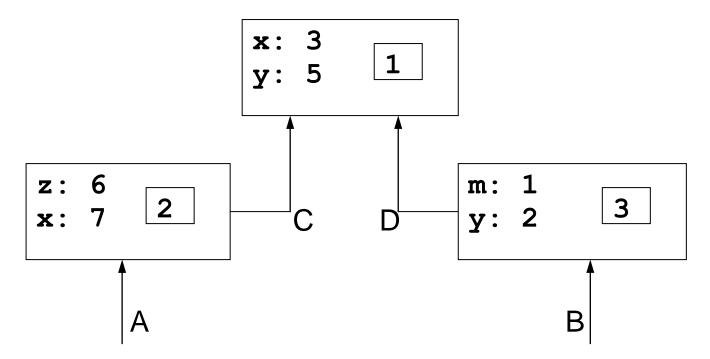
(define (Df f n dx)
      (if (= n 1)
            (derive f dx)
            (Df (derive f dx) (- n 1) dx)))
```

Модел на средите за оценяване на обръщения към съставни процедури

Всяка променлива в програма на езика Racket би трябвало да се разглежда като означение на определено "място", в което се съхранява свързаната с нея стойност. В така наречения **модел на средите** тези "места" са елементи на специални структури (поточно, редове на специални таблици), наречени среди.

Всяка среда може да бъде разглеждана като поредица от при това всяка таблица съдържа таблици, някакъв (неотрицателен) брой свързвания (bindings), които асоциират (свързват) променливите, валидни в средата, със съответните им стойности. Всяка такава таблица съдържа не повече от едно свързване за дадена променлива. Всяка таблица (освен тази, която съответства на глобалната среда) съдържа също и указател към съдържащата (обхващащата) я по-обща (родителска) среда. Стойността на дадена променлива в (по отношение на) дадена среда съвпада с тази стойност, която се намира в първото срещнато свързване на променливата (т.е. съвпада със стойността, свързана с тази променлива в първата таблица от средата, която съдържа някакво свързване за тази променлива). Ако никоя от таблиците от дадената среда не съдържа свързване на (за) търсената променлива, то тази променлива се нарича **несвързана** (**unbound**) или **неопределена** във въпросната среда.

Пример. Нека е дадена (валидна) следната система от среди, съставена от три таблици, които са номерирани съответно с 1, 2 и 3:

Тук **A**, **B**, **C** и **D** са указатели към някакви среди, при това **C** и **D** сочат към една и съща среда. При очертаната ситуация (система от среди и свързвания на променливите в тях) използваните погоре променливи имат следните стойности в посочените среди:

```
х в средата D - 3,

х в средата B - 3,

х в средата A - 7,

у в средата A - 5,

m в средата A - несвързана (неопределена) и т.н.
```

Принципи на оценяването на комбинации в рамките на модела на средите

И при модела на средите общото правило за получаване на оценката на комбинация остава непроменено, т.е. изглежда както следва:

- оценяват се подизразите на комбинацията;
- оценката на първия подизраз се прилага върху оценките на останалите подизрази.

По същество разликите между двата модела са свързани с начина, по който се определя понятието "прилагане на съставна (дефинирана) процедура към съответните аргументи".

В модела на средите всяка процедура се разглежда като двойка от съответен код и указател към подходяща среда. Процедури се създават само по един начин - с използване на (чрез оценяване на) *lambda* изрази. По този начин се създава процедура, чийто код се получава от текста (тялото) на съответната *lambda* дефиниция и чиято среда съвпада със средата, в която е била оценена тази *lambda* дефиниция с цел получаване на разглежданата процедура.

Пример. Нека разгледаме следната дефиниция на процедура:

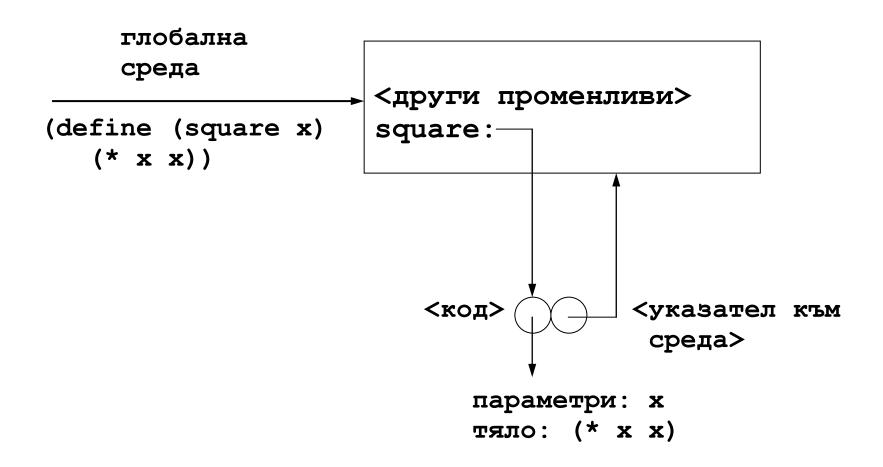
```
(define (square x) (* x x))
```

и да предположим, че тя се оценява в глобалната среда. Тази дефиниция е еквивалентна на следната дефиниция, която използва подходящ *lambda* израз:

```
(define square (lambda (x) (* x x)))
```

Последната дефиниция води до оценяване на израза (lambda (x) (* x x)) и до съответно свързване на променливата (символа) square с получената стойност в глобалната среда.

Графична илюстрация на резултата от оценяването на горната дефиниция в глобалната среда:

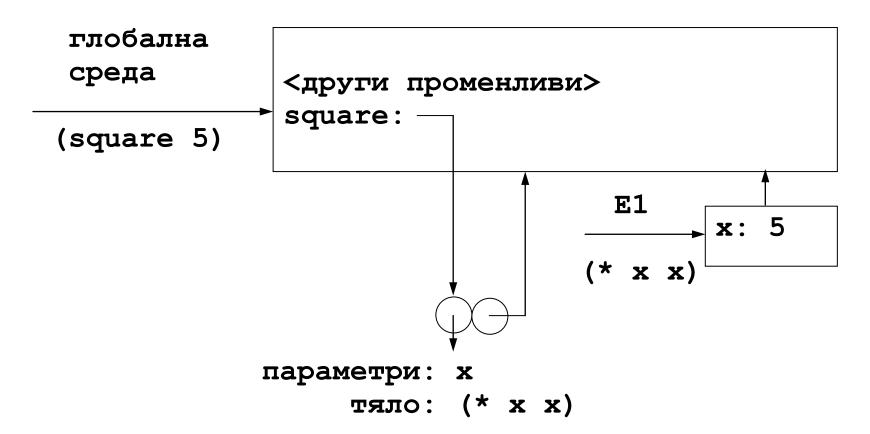

След като вече знаем как се дефинират процедури, можем да покажем и как се прилагат дефинирани процедури.

Пример. Ще покажем как се оценява обръщението (square 5) в глобалната среда.

Правило. В резултат на прилагането на процедурата **square** се създава нова среда, означена по-долу като **E1**, която започва с таблица, в която формалният параметър **x** на **square** е свързан със стойността на фактическия параметър (аргумента) 5. От тази таблица излиза указател, който сочи към глобалната среда, т.е. средата, която е родителска (обхващаща) за тази среда, съвпада с глобалната среда. Това е така, защото глобалната среда беше тази среда, в която беше оценена дефиницията на **square** (т.е. указателят към средата в представянето на **square** сочи към глобалната среда). В **E1** се оценява тялото на процедурата (* **x x**) и се връща полученият резултат 25.

Графична илюстрация:

Обобщение. Моделът на средите за оценяване на обръщения към съставни процедури може да бъде обобщен (формулиран) както следва:

1) Дадена процедура се прилага към определено множество от аргументи чрез конструиране на специална таблица, която съдържа свързвания на формалните параметри на процедурата със съответните фактически параметри (аргументите) на обръщението, последвано от оценяване на тялото на (дефиницията на) процедурата в контекста на новопостроената среда. При това новопостроената таблица има за родителска (обхващаща) среда същата среда, която се сочи от указателя към средата в представянето на (дефиницията на) прилаганата процедура.

2) Процедура се създава чрез оценяване на определен *lambda* израз в съответната среда. В резултат се създава специален обект (процедура), който може да се разглежда като двойка, съдържаща текста на *lambda* израза и указател към средата, в която е създадена процедурата.

Забележки:

- 1) При дефинирането на дадена променлива с помощта на **define** се създава ново свързване в текущата среда (на променливата със съответната й стойност);
- 2) Оценяването на обръщението (let ([<пром₁> <изр₁>] ...) <тяло>) се извършва по следния начин. В текущата среда се оценяват изразите <изр_i>. Създава се нова среда, която е разширение на текущата (за която текущата среда е родителска), и в нея <пром_i> се свързват с [<изр_i>]. В новата среда се оценява <тяло>.

Абстракция чрез структури от данни

Абстракция чрез данни и съставни типове данни в Racket – общи идеи и обосновки

Racket допуска работа не само с примитивни типове данни (например числа, константите #t и #f и др.), но така също и със съставни типове данни. Всяка стойност от такъв съставен тип се състои от различни елементи, които могат да бъдат извличани (цитирани) с помощта на специални процедури, наречени селектори. Обратно, ако са зададени отделните елементи, които изграждат дадена стойност от някакъв съставен тип, тази съставна стойност може да бъде построена от елементите й с помощта на специални процедури - конструктори.

Следователно, с всеки съставен тип данни по принцип са свързани специални (специфични) процедури за достъп, наречени конструктори и селектори.

Възможността за използване на съставни типове данни увеличава значително изразителната сила на езиците за програмиране - с тяхна помощ могат по естествен начин да се изразяват (означават) по-сложни обекти, които при необходимост могат да бъдат конструирани, а след това - цитирани и използвани като отделни концептуални единици.

Използването на съставни данни дава възможност за повишаване (подобряване) на модулността на съставяните програми.

Например, ако съставяме програмна система за работа с рационални числа, можем да отделим частта от системата, която работи с рационалните числа като такива (работи например с техните знак, числител и знаменател), от частта, която зависи от детайлите на конкретния избор на представяне на рационалните числа като двойки от цели числа. Тази методология, която позволява да бъдат отделени методите за използване на данните от методите за тяхното представяне, се нарича абстракция чрез данни.

Абстракцията чрез данни позволява съответните програми да се съставят, използват и модифицират значително по-лесно. Основната идея на абстракцията чрез данни е следната. Програмите се конструират така, че да работят с "абстрактни данни", чиято структура евентуално може да не е (напълно) уточнена. След това представянето на данните се конкретизира с помощта на множество процедури, наречени конструктори и селектори, които реализират тези абстрактни данни по определения от автора конкретен начин.

Преимущества, до които води абстракцията чрез данни:

- както и абстракцията чрез процедури, абстракцията чрез данни позволява да се работи в термините на съответната предметна област или разглеждания модел на съответната област или задача (работи се в термините на областта, а не в термините на съответното представяне, следователно се работи на подходящо ниво на абстракция);
- при промяна на представянето на данните ще се променят малки части от програмната система само тези процедури, които зависят от представянето на данните (конструкторите и селекторите).

Пример: програмна система за работа с рационални числа

Нека предположим, че разполагаме със следните процедури за достъп (един конструктор и два селектора):

```
(make-rat n d) —> рационалното число n/d;
(numer x) —> числителя на рационалното число x;
(denom x) —> знаменателя на рационалното число x.
```

Тогава ще дефинираме основните процедури за работа с рационални числа, като използваме следните равенства (които имат някои съществени недостатъци, но ще ги възприемем за удобство):

Дефиниции

```
(define (*rat x y)
   (make-rat
      (* (numer x) (numer y))
      (* (denom x) (denom y))))
(define (/rat x y)
   (make-rat
      (* (numer x) (denom y))
      (* (denom x) (numer y))))
(define (=rat x y)
   (= (* (numer x) (denom y))
      (* (denom x) (numer y))))
```

Точкови двойки

Конкретизирането на представянето на рационалните числа (конкретизирането на структурата данни "рационално число") ще извършим с помощта на вградената в езика Racket универсална структура, наречена двойка (точкова двойка, сопѕ-двойка).

- 1) **Конструктор** на точковите двойки е примитивната процедура **cons**. Тя има два аргумента и връща съставен обект, който се състои от две части (два елемента), съвпадащи с оценките на аргументите на **cons**.
- 2) Селектори при точковите двойки са примитивните процедури *car* и *cdr*. Това са процедури с един аргумент, чиято оценка трябва да е точкова двойка. *car* служи за извличане на първия елемент на точковата двойка, а *cdr* за извличане на втория елемент на точковата двойка.

Примери

```
(define x (cons 1 2))
> x
′ (1.2)
> (car x)
1
> (cdr x)
(define y (cons 3 4))
(define z (cons x y))
> (car (car z))
> (car (cdr z))
```

Представяне на рационалните числа в примерната система за работа с рационални числа

Ще представяме рационалните числа като точкови двойки от числителите и знаменателите им, т.е. всяко рационално число ще бъде точкова двойка от неговите числител и знаменател. Тогава конструкторът **make-rat** и селекторите **numer** и **denom** ще имат следните дефиниции:

```
(define (make-rat n d) (cons n d))
(define (numer x) (car x))
(define (denom x) (cdr x))
```

Очевидно нашата реализация има някои недостатъци - например, в нея не е предвидено съкращаване (нормализиране) на съответните обикновени дроби. Можем да се справим с този недостатък, като дефинираме нов вариант на **make-rat**, например:

Сега вече е налице по-добър резултат.

Обща бележка. При програмирането на нашата система последователно преминахме през няколко нива на абстракция:

- програми, използващи пакета за работа с рационални числа;
- процедури, реализиращи действията с рационални числа;
- конструиране на рационални числа и селекция на числителя/знаменателя на дадено рационално число;
- конкретна реализация (избор на представяне) на рационалните числа чрез точкови двойки;
- реализация на точковите двойки чрез конструктор (*cons*) и селектори (*car* и *cdr*).

Дефиниране на съставните типове данни

Съставните данни се задават чрез съвкупността от съответни конструктори и селектори заедно със специфичните условия, които те трябва да удовлетворяват, за да бъде представянето коректно.

Пример. Дефинираните от нас конструктори и селектори (в първия им вариант) удовлетворяват следните условия:

```
(numer (make-rat n d)) —> [n],
(denom (make-rat n d)) —> [d],
(make-rat (numer x) (denom x)) —> [x].
```

В конкретния случай тези условия се изпълняват от нашите процедури, защото процедурите *car*, *cdr* и *cons* имат аналогични свойства:

```
(car (cons x y)) --> [x],
(cdr (cons x y)) --> [y],
(cons (car z) (cdr z)) --> [z].
```

В Racket процедурите *car*, *cdr* и *cons* са вградени поради съображения за ефективност. В действителност обаче всяка тройка от процедури, за които са верни първите две от изброените по-горе свойства, може да бъде използвана като основа за дефиниране (реализация) на точковите двойки в Racket.

Например, възможно е *car*, *cdr* и *cons* да бъдат реализирани без използване на структури от данни, с използване само на процедури, както е направено в следната система от дефиниции:

Според първата дефиниция стойността, която връща (newcons x y), е процедура - вътрешната процедура dispatch, която има един аргумент и връща [x] или [y] в зависимост от това, дали стойността на аргумента й е 0 или 1. Ако стойността на аргумента е различна както от 0, така и от 1, специалната форма error предизвиква извеждане на "Argument not 0 or 1" и [m], последвано от прекратяване на процеса на оценяване на обръщението към dispatch.

Според втората дефиниция (new-car z) предизвиква прилагане на z върху 0 и, следователно, ако z е процедурата, формирана от (new-cons x y), то z, приложена към 0, дава оценката на x. Следователно, (new-car (new-cons x y)) връща [x] и аналогично (new-cdr (new-cons x y)) връща [y]. Следователно, тази процедурна реализация на car, cdr и cons е коректна.

Обща бележка. Демонстрираните по-горе дефиниции показват, че с помощта на процедури от по-висок ред могат да се моделират и структури от данни, т.е. могат да се използват процедурни представяния на структурите от данни.

Следователно, **няма принципна разлика между данните и програмите в Racket**.